

IQTISODIYOTDA INNOVATSIYALARNI KENGAYTIRISHNING ASOSIY USTIVOR YO'NALISHLARI

Ergasheva Sevara Bahriddinovna

Annotatsiya

Mazkur tezisdagi iqtisodiyotda innovatsiyalarni kengaytirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Innovatsion rivojlanish jarayonlari milliy iqtisodiyotda barqaror o'sish, yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish, raqamli transformatsiya va inson kapitalini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir. Innovatsiyalarni kengaytirishning ustuvor yo'nalishlari sifatida ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash, startup ekotizimini rivojlantirish, intellektual mulkni himoya qilish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, venchur kapital bozorini shakllantirish va davlat siyosatida innovatsion loyihalarni rag'batlantirish kabi masalalar yoritiladi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari va xalqaro tajribalar asosida innovatsion rivojlanishning ustuvor yo'nalishlari nazariy hamda amaliy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar. Innovatsiya, iqtisodiyot, ustuvor yo'nalish, startup ekotizimi, intellektual mulk, venchur kapital, raqamli transformatsiya, barqaror rivojlanish, innovatsion siyosat, xalqaro hamkorlik.

Abstract

This thesis scientifically analyzes the main priority areas for expanding innovations in the economy. Innovative development processes are directly related to sustainable growth in the national economy, production of high value-added products, digital transformation and development of human capital. As priority areas for expanding innovations, issues such as strengthening the integration of science and production, developing the startup ecosystem, protecting intellectual property, strengthening international cooperation, forming a venture capital market and encouraging innovative projects in state policy are highlighted. At the same time, the priority areas for innovative development are theoretically and practically substantiated based on the regulatory legal acts of the Republic of Uzbekistan and international experience.

Keywords. Innovation, economy, priority area, startup ecosystem, intellectual property, venture capital, digital transformation, sustainable development, innovation policy, international cooperation.

Kirish. Global iqtisodiyotning zamonaviy bosqichi innovatsiyalarni kengaytirish va ularni iqtisodiy jarayonlarning markaziy omiliga aylantirishni talab etmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sishning asosiy manbai endilikda tabiiy resurslar emas, balki intellektual salohiyat, ilm-fan yutuqlari va innovatsion texnologiyalar hisoblanadi. Shu sababli innovatsion rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy siyosatning ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston ham ushbu global tendensiyadan chetda qolmayapti. Mustaqillikdan keyin boshlangan iqtisodiy islohotlar jarayonida innovatsiyalar alohida yo'nalish sifatida ko'rib chiqilgan bo'lsa-da, so'nggi yillarda mazkur masalaga davlat siyosatining ustuvor vazifasi sifatida qaralmoqda. "Innovatsion rivojlanish strategiyasi – 2030", "Raqamli O'zbekiston – 2030" kabi dasturlar, innovatsion markazlar va texnoparklarning tashkil etilishi bu yo'nalishdagi amaliy qadamlarning yorqin ifodasi bo'ldi.

Innovatsiyalarni kengaytirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash bugungi kunda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki u nafaqat texnologik modernizatsiyani ta'minlaydi, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, raqobatbardoshlikni mustahkamlaydi, yangi ish o'rinlari yaratadi va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini tezlashtiradi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion rivojlanishning ustuvor yo'nalishlari nazariy jihatdan asoslab berilishi va milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirilishi zarur.

Mazkur tezisda innovatsiyalarni kengaytirishning asosiy yo'nalishlari aniqlanadi, ular bo'yicha nazariy tahlillar olib boriladi hamda O'zbekiston tajribasi xalqaro amaliyot bilan qiyoslanadi.

Asosiy qism. Innovatsiyalarni kengaytirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari bir necha yo'nalishda shakllanadi. Birinchi ustuvor yo'nalish – inson kapitalini rivojlantirish. Innovatsion rivojlanishning asosi bilim va kreativ tafakkurga ega inson resurslaridir. Shu bois ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari faoliyatini innovatsion talablar asosida qayta ko'rib chiqish, yoshlarni ilm-fan va startap faoliyatiga keng jalb etish eng muhim ustuvor yo'nalishdir.

Ikkinchi ustuvor yo'nalish – ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasi. Innovatsion ishlanmalar ishlab chiqarishga joriy etilmasa, ular nazariy tadqiqot doirasida qolib ketadi. Shu sababli davlat siyosati ilmiy tadqiqot institutlari, universitetlar va sanoat korxonalarini o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga qaratilishi lozim. Texnoparklar, ilmiy klasterlar va startap inkubatorlari faoliyatini kengaytirish bu borada hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Uchinchi ustuvor yoʻnalish – moliyaviy va institutsional mexanizmlarni rivojlantirish. Innovatsion loyihalarni moliyalashtirish uchun venchur kapital bozorini shakllantirish, xalqaro grantlar va davlat subsidiyalarini kengaytirish, soliq imtiyozlari orqali innovatsion faoliyatni ragʻbatlantirish muhimdir. Shuningdek, normativ-huquqiy asoslarni takomillashtirish orqali intellektual mulk huquqlarini ishonchli himoya qilish ham innovatsiyalarni kengaytirishning muhim sharti hisoblanadi.

Toʻrtinchi ustuvor yoʻnalish – raqamli transformatsiya. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar barcha tarmoqlarda innovatsiyalarni kengaytirishning asosiy drayveriga aylanmoqda. Sunʼiy intellekt, big data, blockchain va boshqa raqamli yechimlarning joriy qilinishi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, xizmat koʻrsatish sohasida yangi imkoniyatlar yaratadi va davlat boshqaruvining shaffofligini taʼminlaydi.

Beshinchi ustuvor yoʻnalish – xalqaro hamkorlikni kengaytirish. Innovatsion rivojlanish jarayonida xalqaro tajribani oʻrganish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, qoʻshma ilmiy loyihalar va texnologik transfer mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Oʻzbekistonning xalqaro ilmiy markazlar bilan hamkorligi innovatsion faoliyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Amaliy kuzatuvlar shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekistonda bu ustuvor yoʻnalishlar boʻyicha muhim qadamlar tashlangan boʻlsa-da, hali oldinda bajarilishi zarur boʻlgan vazifalar koʻp. Ayniqsa, startup ekotizimini kengaytirish, intellektual mulkni himoya qilish tizimini kuchaytirish va venchur kapital bozorini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri boʻlib qolmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, iqtisodiyotda innovatsiyalarni kengaytirishning asosiy ustuvor yoʻnalishlari inson kapitalini rivojlantirish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash, moliyaviy va institutsional mexanizmlarni takomillashtirish, raqamli transformatsiyani jadallashtirish hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirishdan iboratdir. Bu yoʻnalishlarning har biri milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va global raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol oʻynaydi.

Davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar, qabul qilingan strategiyalar va huquqiy hujjatlar ushbu yoʻnalishlarni amalga qoʻllab-quvvatlayapti. Biroq mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun institutlarning oʻzaro integratsiyasini kuchaytirish, iqtisodiy ragʻbatlantirish mexanizmlarini kengaytirish, intellektual mulkni himoya qilish tizimini mustahkamlash va innovatsion loyihalarning tijoratlashtirilishini tezlashtirish talab etiladi.

Kelgusida Oʻzbekiston innovatsion iqtisodiyotga oʻtishda xalqaro standartlarga mos ustuvor yoʻnalishlarni belgilashi, startaplar va texnologik klasterlarni rivojlantirishi hamda yoshlarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga keng jalb etishi orqali milliy

innovatsion tizimni yanada mustahkamlashi zarur. Shundagina innovatsion rivojlanish iqtisodiy o'sishning asosiy manbai bo'lib xizmat qiladi va mamlakatning global maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.** OECD. Innovation Policy Review: Uzbekistan. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 210 p.
- 2.** World Bank. World Development Report: The Changing Nature of Work. – Washington: World Bank, 2019. – 260 p.
- 3.** Lundvall B. National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning. – London: Pinter Publishers, 1992. – 342 p.
- 4.** Nelson R. National Innovation Systems: A Comparative Analysis. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 280 p.
- 5.** Фриман К. Технологическая политика и экономическая эффективность. – Лондон: Pinter Publishers, 1987. – 301 с.
- 6.** Друкер П. Инновации и предпринимательство. – Нью-Йорк: Harper & Row, 1985. – 320 с.